

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Michaela Gajdošová

Problematika bezdomovství a dopady na jedince a jeho okolí

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Hana Krylová, Ph.D.

2011

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 26. 4. 2011

.....
Michaela Gajdošová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. Haně Krylové, Ph.D. za odborné vedení, za cenné rady, připomínky a podněty, za její vstřícnost, ochotu a věnovaný čas. Dále děkuji své rodině a přátelům za pomoc a podporu při studiu.

MOTTO:

„... v Písmu svatém je téma azylantství a bezdomovství velmi aktuální, že vlastně Boží syn se nám představuje jako bezdomovec. Od chvíle, kdy se narodil ve chlévě v otřesné budově až po smrt otroka na kříži, během svého života vlastně procházel zeměmi. Jsou známa jeho slova, že ptáci mají hnízda a lišky doupata a Syn člověka nemá, kam by hlavu složil. Vidíme, že Boží Syn se ztotožňuje, že se identifikuje s touto formou lidské bídy, jakou je azylantství a bezdomovství. Říká, že všechno, co činíme tomu poslednímu chudákovi, činíme jemu. Takže vidíme, že toto téma je v Božích očích velmi důležité“.

Mons. Josef Hrdlička, světící biskup Olomoucký

OBSAH

1	Bezdomovství - úvod do problematiky.....	10
1.1	Definice pojmu bezdomovství.....	11
1.2	Definice pojmu bezdomovec.....	13
2	Typologie bezdomovství.....	15
2.1	Zjevné, skryté a potenciální bezdomovství.....	15
2.2	Dobrovolné a nedobrovolné bezdomovství.....	17
2.3	Bezdomovectví podle oblasti bydlení.....	18
3	Příčiny a faktory bezdomovství.....	20
3.1	Faktory objektivní (strukturální, vnější).....	21
3.2	Faktory subjektivní (individuální, vnitřní).....	21
4	Dopady bezdomovství.....	23
4.1	Dopad na jedince.....	24
4.2	Dopad pro společnost.....	26
5	Sociální práce s lidmi bez domova a sociální služby pro tuto cílovou skupinu.....	30
5.1	Sociální pomoc určená pro bezdomovce.....	30
5.2	Sociální služby pro bezdomovce.....	31
5.3	Organizace pomáhající bezdomovcům.....	33
5.4	Metody sociální práce s lidmi bez domova.....	36
6	Kasuistiky.....	38
6.1	Kasuistika - pan Stanislav.....	38
6.2	Kasuistika – pan Zdeněk.....	40
6.3	Kasuistika – pan Jan.....	41
6.4	Kasuistika – paní Jana.....	43
6.5	Kasuistika – paní Alena.....	44
6.6	Závěrečné vyhodnocení kazuistik.....	46
	Závěr.....	47
	Seznam odborné a použité literatury.....	48

Úvod

Téma své bakalářské práce jsem vybrala z oblasti, která je mi velmi blízká. Týká se problematiky bezdomovství s následnými dopady na jedince a jeho okolí. Je to oblast, které se věnuji již několik let, neboť pracuji jako sociální pracovníce a převážná většina mých klientů jsou právě lidé bez domova. Dalším důvodem výběru je můj zájem o tuto problematiku, a také skutečnost, že v současné společnosti se tématu bezdomovství nevěnuje dostatečná pozornost a je odsouváno do pozadí.

Bezdomovství stoupá strmě vzhůru, a to více než ukazují různé statistiky a rozborů. Dnešní společnost považuje bezdomovství za negativní společenský fenomén, který nabývá na svých rozměrech a den co den se zvyšuje počet osob, jež se ocitnou na ulici. S problematikou bezdomovství se potýká nejen česká společnost, ale také většina států světa (Štěchová, 2008).

Je nesporné, že dopady bezdomovství se projevují v různých podobách, a to jak na jedince, tak i na společnost. Každá vládní politika by měla věnovat pozornost a vyvíjet aktivity týkající se problému bezdomovství, zejména jeho následkům, neboť právě ty, podle mého názoru, patří k předním ukazatelům sociální nerovnosti mezi lidmi. Podle Národní zprávy o strategiích sociální ochrany a sociálního začleňování na léta 2008 – 2010 byla prioritním tématem snaha o zvyšování sociálního začleňování. To má být nápomocno ke zmírnění společenské nerovnosti, k podpoře znevýhodněných osob, zejména jejich zapojení na trh práce, poskytování zdravotní péče, podpory rodiny a rovný přístup k sociálním službám (NAPSI [online]. 2008 [cit. 25. 4. 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5829/zprava_cj.pdf>).

Podle údajů z posledního sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 bylo v České republice více než 300 tisíc zjevných, skrytých či potenciálních bezdomovců (Heczková, 2005).

V bakalářské práci jsem definovala základní pojmy vztahující se k bezdomovství, vymezila jsem typy, nejčastější příčiny a dopady bezdomovství ve vztahu k jedinci a jeho okolí, následnou sociální pomoc a služby pro bezdomovce. Dále jsem zpracovala pět kazuistik osob, které si prošly životem na ulici, osob, kterým bezdomovství hrozí a které setrvávají v životě na ulici, ale pomoc odmítají.

Cílem bakalářské práce je popsat bezdomovství jako současný aktuální problém společnosti, zejména interpretovat jeho dopady a následně prostřednictvím kazuistik

zjistit, jaké následky v lidech bezdomovství zanechalo a v jaké oblasti je nejvíce poznamenalo.

Metodou bakalářské práce byla analýza obsahu dokumentů, a to odborné literatury, článků v odborných časopisech a také internetové stránky, které se věnují problematice bezdomovství a jsou mediátory aktuálních informací. Závěrečná kapitola je věnována kasuistikám, jejichž cílem bylo popsat jak příčiny, tak následky bezdomovství lidí, kteří žijí bezdomovským způsobem života.

První kapitola se věnuje úvodu do problematiky bezdomovství a definuje základní pojmy týkající se tohoto jevu. Druhá kapitola pojednává o typologii bezdomovství a typech bezdomovců. Třetí kapitola popisuje příčiny a faktory bezdomovství z psychosociálního pohledu. Čtvrtá, stěžejní, kapitola se zabývá problematikou dopadů bezdomovství na jedince a společnost. V páté kapitole se zabývám sociální prací s lidmi bez domova, sociální pomocí, službami a organizacemi, které bezdomovcům pomáhají. Šestá kapitola obsahuje pět kasuistik popisujících osudy lidí bez domova a závěrečné vyhodnocení kasuistik.

1 Bezdomovství - úvod do problematiky

Mohlo by se zdát, že fenomén bezdomovství se v naší zemi objevil teprve na sklonku devadesátých let minulého století. Avšak bezdomovství existovalo již za vlády komunistického režimu, ale nebylo tolik viditelné jako nyní a prakticky ani minulý politický systém nedovoloval lidem přežívat na ulici. Jednalo se o osoby, které z různých důvodů nebydly u svých rodičů a nezaložily si vlastní rodinu, dále pak o jedince propuštěné z ústavní výchovy, osoby rozvedené, dlouhodobě pracující na stavbách a montážích. Tito jedinci neměli vlastní domov, žili v podnikových ubytovnách, byli závislí na alkoholu, což je odsouvalo na okraj společnosti (Průdková, Novotný 2008).

Schwarzová uvádí, že tehdejší režim neuznával migraci osob, podle něj *„každý, byť zcela formálně, musel někam patřit a někde pracovat“* (In Matoušek a kol., 2005:318). Člověk, který nepracoval nebo se nezdržoval v místě svého trvalého pobytu, *„byl trestně stíhán za příživnictví, případně byl umístěn do psychiatrické léčebny či jiného zařízení“* (Štěchová, 2008:4).

Můžeme tedy konstatovat, že bezdomovství, v celé své podobě, vyvstalo na povrch s nástupem demokratické společnosti. Avšak nemůžeme přisuzovat tento problém pouze postkomunistickému režimu. Jedinců bez přístřeší stále přibývá a nemají nic společného s minulým politickým režimem, neboť jsou to zejména mladší ročníky osob, které se nechtějí přizpůsobit podmínkám a normám společnosti a raději volí bezdomovecký způsob života.

S fenoménem bezdomovství se potýkají státy celého světa. Snahou každé vlády je eliminovat problém bezdomovství, koordinovat organizace pracující s bezdomovci, nalézat a odstraňovat příčiny jeho vzniku. Mezinárodní organizací, která se zabývá problematikou bydlení jako hlavního faktoru podílejícího se na vzniku bezdomovství, je organizace FEANTSA (Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri). Cílem FEANTSA je zabránit chudobě a sociálnímu vyloučení lidí ohrožených bezdomovstvím nebo v něm již žijících (In *Sborník ze semináře na téma Bezdomovství v Evropě*, 1998).

Abychom však v této problematice mohli postoupit dále, je nutné si vymezit základní pojmy a užívání slov. Slovo **bezdomovec** je v naší společnosti již ustáleným termínem, proto ho v této práci budu také užívat, ale jelikož je český jazyk výrazově

velmi bohatý, budu používat i jiné synonyma tohoto slova, zejména pojem „osoba bez přístřeší“, kterému dávám přednost i ve své profesi.

V různém pojetí užívají odborníci jak termín **bezdomovství**, tak bezdomovectví. Přikláním se k termínu bezdomovství, sdílím obsah tohoto pojmu podobně jako Ilja Hradecký, který tyto pojmy odděluje. **Bezdomovství** charakterizuje určitý stav, situaci, ve které se jedinec nachází. Naproti tomu bezdomovectví připomíná nějaké řemeslo, něco trvalého, s čímž se nedá nic dělat, jako například kupectví, řeznictví (Hradecký, 1998).

Z důvodu rozdílného psaní slova bezdomovství a bezdomovectví v odborné literatuře, budu ve své práci uvádět oba pojmy v totožném významu.

1.1 Definice pojmu bezdomovství

Bezdomovství je složitým společenským problémem, jehož vznik je podmíněn různými faktory. Někteří odborníci vidí v bezdomovství problém bytové politiky, jiní to považují za problém sociální. Pojem bezdomovství nemá ujednocenou definici a i v českém právním řádu bychom tento pojem obtížně hledali (Hradecký, 2007).

Čaníková vymezuje **bezdomovectví** jako „*negativně hodnocený společenský jev. Zahrnuje jednání a procesy vedoucí ke ztrátě zázemí, životních jistot a ke společenskému vyloučení. Bezdomovectví znamená také samotný fakt existence lidí bez domova, které nejsou schopny svou situaci bez pomoci druhých řešit a vyhledávají proto různé formy sociální pomoci. Bezdomovectví jako životní situace je projevem extrémní chudoby*“ (Slovníček k problematice bezdomovectví, *Bezdomovectví* [online]. 14. 6. 2008 [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://petra.canik.cz/2008/06/14/slovnicek-k-problematice-bezdomovectvi/>>).

Bezdomovectví je podle Vágnerové (2002) selhání v psychosociální oblasti jedince, jenž se váže na běžné životní role, které jsou tímto narušeny a může tak docházet k jejich ztrátě. Postižení bývají většinou lidé s rozpolcenou osobností, s omezenými právy či s asociálními návyky.

Mezinárodní organizace FEANTSA (Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri) používá definici **bezdovství**, ve které rozlišuje tři kategorie osob. Jednu tvoří lidé žijící v různých institucích, ne proto, že by chtěli, ale protože nemají kam jít. Do další kategorie patří lidé, kteří mají nejisté bydlení a mohou o ně kdykoliv přijít. Ve třetí kategorii jsou lidé, jejichž bydlení je pouze

náhradní nebo podřadné. Bezdomovstvím tak můžeme označit způsob života takové osoby bez domova (Evans, 1998).

„FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci) vytvořila typologii bezdomovství a vyloučení z bydlení, nazvanou ETHOS. Typologie ETHOS vychází z principu, že pojetí domova lze chápat ve třech oblastech, jejichž absence může vést k bezdomovství. Mít domov může být chápáno jako: mít přiměřené bydlení, které může osoba a její rodina výlučně užívat (fyzická oblast); mít prostor pro vlastní soukromí s možností sociálních vztahů (sociální oblast); mít právní důvod k užívání (právní oblast). Z toho vyplývají čtyři formy vyloučení z bydlení“ (FEANTSA, Typologie ETHOS [online]. 6. 2. 2009 [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.feantsa.org/files/freshstart/Toolkits/Ethos/Leaflet/CZ.pdf>>):

1. **Bez střechy** - do této kategorie patří osoby přežívající ve veřejně přístupných prostorách, spící venku (např. ulice, pod mostem, nádraží, letiště, veřejné dopravní prostředky, kanály, jeskyně, odstavené vagony, stany, garáže, prádelny, sklepy a půdy domů, vraky aut) a osoby využívající služeb nízkoprahové noclehárny.

2. **Bez bytu** - tato kategorie zasahuje velké množství osob, které se ocitly v tíživé sociální situaci a jsou nuceny využívat služeb obecních či komerčních ubytoven. Jedná se o osoby bydlící v ubytovnách pro bezdomovce (muži v azylovém domě, ženy v azylovém domě, matky s dětmi v azylovém domě, otcové s dětmi v azylovém domě, úplné rodiny v azylovém domě), v pobytových zařízeních pro ženy (ženy ubytované krátkodobě v zařízení z důvodu ohrožení domácím násilím) či v ubytovnách pro imigranty. Dále do této kategorie patří osoby před opuštěním instituce, např. z věznice, ze zdravotnického zařízení, ze zařízení pro děti (osoby před opuštěním dětské instituce, osoby před opuštěním pěstounské péče) a rovněž také uživatelé využívající dlouhodobější podpory pobytové péče, zejména starší bezdomovci, senioři a osoby invalidní.

3. **Nejisté bydlení** - jedná se o osoby žijící u příbuzných nebo přátel, osoby v podnájmu, jež nemají jinou možnost bydlení, osoby na nezákonně obsazeném pozemku (zahrádkářské kolonie), osoby ohrožené vystěhováním, výpovědí z nájemního bytu, ztráta vlastnictví bytu a s tím spojeného vystěhování z bytu, osoby ohrožené domácím násilím.

4. **Nevyhovující bydlení** - zde spadají osoby, které žijí v provizorních a neobvyklých stavbách nebo žijící v mobilních obydlích, např. maringotka, karavan, hausbót. Jedná se o bydlení, které je neobvyklé, nevyhovující a hygienicky nepřijatelné. Může se jednat o větší skupinu osob žijící v přelidněném malém bytě, v provizorních stavbách nebo objektech nezpůsobilých k obývání (FEANTSA, tamtéž).

„Všechny tyto situace ukazují na absenci bydlení. ETHOS tedy člení osoby bez domova podle jejich životní situace nebo situace jejich bydlení“ (FEANTSA, tamtéž).

1.2 Definice pojmu bezdomovec

Matoušek (2003:34) charakterizuje **bezdomovce** jako *„osoby žijící bez stálého bydlení a obvykle i bez stálého zaměstnání, odříznuti od zdrojů, které jsou běžně dostupné jiným občanům (včetně systému sociální podpory). Nejširší v Evropě užívaná definice zahrnuje mezi b. vedle osob bez střechy nad hlavou i osoby žijící v nedůstojných podmínkách, v ústavech a sociálních zařízeních, osoby, které nemají vlastní bydlení, a osoby, jimž hrozí ztráta bydlení (protože kupř. neplatí nájem)“*.

Definicí formulovanou podle Vágnerové (2002:411) je **bezdomovec** označován *„osobou bez trvalého bydliště nebo osobou bez přístřeší, která sice oficiálně trvalý pobyt má, ale z nějakého důvodu jej nechce nebo nemůže užívat. Takový člověk obvykle nemá ani zaměstnání a rodinu, resp. jeho vztahy s příbuznými jsou natolik narušené, že zcela ztratily svou funkci. Nemá téměř žádné vazby ke společnosti, zůstává izolován na jejím okraji“*.

Plachý charakterizuje **bezdomovce** ve smyslu, že jimi *„nejsou jen muži, ale jsou to také ženy, matky s dětmi, děti samotné a nový fenomén, který začíná narůstat a na který ještě nejsme připraveni, je bezdomovectví celých rodin“* (Sociální práce č. 4, 2006:4).

Čaníková popisuje **bezdomovce** jako *„osobu, kterou z různých důvodů postihlo společenské vyloučení a ztráta bydlení, nebo je touto ztrátou akutně ohrožena. Je to osoba žijící na veřejných místech (ulice, nádraží, park), v neadekvátních či nejistých bytových podmínkách (dům určený k demolici, sklep, půda, holobyt, squat) nebo osoba přijímající pomoc obce, státní či nestátní organizace nebo instituce (nouzové ubytování, sociální služby). V právní terminologii je bezdomovec nazýván termínem „občan bez přístřeší“ a je zařazen do kategorie „občanů společensky nepřizpůsobivých“* (Slovníček

k problematice bezdomovectví, *Bezdomovec* [online]. 14. 6. 2008 [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné z WWW:

<<http://petra.canik.cz/2008/06/14/slovnicek-k-problematice-bezdomovectvi/>>).

Pojem „**bezdomovec**“ není zakotven v právním řádu České republiky. Od roku 2007 je podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů „*používán pojem „osoba bez přístřeší“, příp. „osoba v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení“ a v sociální oblasti jsou bezdomovci zařazováni do kategorie „občanů společensky nepřizpůsobivých“.* [...] *Je třeba podotknout, že ani běžně používaný pojem bezdomovec není bez negativních konotací*“ (Štěchová, 2008:21).

Můžeme se sami pokusit definovat, kdo je to bezdomovec. Slovo „bezdomovec“ můžeme rozdělit na předložku „bez“ a podstatné jméno „domov“. Matoušek (2003:57) definuje **domov** „*jako chráněné, bezpečné místo, ke kterému většinu lidí v naší kultuře váže silná emocionální vazba; zároveň místo intimního kontaktu s nejbližšími lidmi*“.

Domov není jen střecha nad hlavou, domov znamená mít se kam vrátet, místo našeho bezpečí a odpočinku, místo, kde je naše rodina, skrze níž se člověk socializuje a začleňuje do společnosti. Slovo „**bez**“ značí zápor, něco „bez něčeho“, vztahuje se k tomu, co člověk nemá, například „nemající domov“.

Zákon o sociálních službách sice nazval bezdomovce jako osoby bez přístřeší, avšak zapomněl definovat, kdo je osobou bez přístřeší. Stejně tak opomenul definovat pojem přístřeší. Můžeme se jen domnívat, co je a není přístřeším. Lze polemizovat, zda je přístřeším podnájem, ubytovna, rekreační chata, karavan, zahradní chatka, garáž, stan, kanalizační potrubí, sklep, podchod, most nebo tramvaj. Stále však chybí odpověď, kde je hranice mezi přístřeším a nepřístřeším (Hradecký, Literární noviny č. 50, 2006).

Pojem „**přístřeší**“ je definován v občanském zákoníku, v oddílu, který se týká zvláštních ustanovení o nájmu bytu, a to pro úpravu zániku nájmu bytu a následné povinnosti k vyklizení. „*Přístřeším se podle tohoto zákona rozumí provizorium pro ubytování nájemce, do doby, než si opatří řádné ubytování a prostor k uskladnění jeho bytového zařízení a ostatních věcí domácí a osobní potřeby*“ (Občanský zákoník, § 712 odst. 5 věta třetí).

2 Typologie bezdomovství

Kritéria, podle kterých lze typizovat bezdomovství, se nejčastěji člení podle formy. Smyslem klasifikace forem bezdomovství je zkoumat a jasně definovat jednotlivé kategorie, přispívat sociální politice k vytváření nových konceptů a strategií a pomáhat v oblasti sociální péče k vytváření nových služeb. Podle forem můžeme začleňovat konkrétní jedince a navrhopvat možná řešení jejich nepříznivé situace. Typologie slouží také ke statistickým účelům, k tvorbě analýz a výzkumných šetření.

2.1 Zjevné, skryté a potenciální bezdomovství

Formy bezdomovství dle Hradeckých (1996) jsou rozlišovány na bezdomovství zjevné, skryté a potenciální. Tyto formy bezdomovství od Hradeckých přebírají různí odborníci, kteří se touto problematikou také zabývají, dále se tyto formy snaží zpracovávat, aby vystihli co nejuvhodnější popis dané typologie.

Zjevné bezdomovství

Schwarzová (In Matoušek a kol., 2005) uvádí, že zjevní bezdomovci jsou ti, o nichž víme, že jsou bez domova, a současně oni sami svou situaci definují jako ohrožující. „Většinou je poznáme na první pohled podle zanedbaného zevnějšku, zápachu, znečištěného oděvu, nepřiměřené obuvi a podle jejich počínání (sbírání nedopalků cigaret, přehrabování se v kontejnerech, žebrání atd.). Málodky jsou bez zavazadel, protože u sebe mívají veškerý svůj majetek“ (Průdková, Novotný 2008:13).

Zjevné bezdomovství je nejviditelnější, ale také nejvíce redukovatelné. Můžeme sem zařadit osoby žijící na veřejných místech, na ulicích, na nádražích, ale i osoby využívající bydlení v azylových domech a noclehárnách. Bezesporu všichni zjevní bezdomovci vzbuzují u ostatní populace stejnou reakci – bezradnost, odpor, nechtěnost. Pro bezdomovce může být tato situace silně determinující na zbytek života a může končit nevratnou etapou sociální marginalizace (Hradečtí, 1996).

Hradečtí (1996) však zdůrazňují, že právě tito nejvíce znevýhodnění jedinci často odmítají dlouhodobé ubytování. Upřednostňují volné, svobodné prostory jakými jsou nádraží a vlaky, parky, ulice, mosty, stoky, kontejnery, sklepy či squaty, i když vědí, že

tato rádobý „přístřeší“ jsou nejistá a nebezpečná. Především nádraží mají pro osoby bez domova přitažlivou moc. Nádraží je místem, které všichni znají, je místem, ke kterému se lze dostat z různých částí města a uzavírá se pozdě v noci. Na základě toho nazývají Hradečtí fenomén zjevných bezdomovců „nádražní populací“. Vzhledem k tomu většina měst umísťuje své sociální služby v blízkosti nádraží, kde své služby nabízejí i charitativní organizace, a současně bývá i místem terénních služeb sociálních pracovníků při depistáži.

Skryté bezdomovství

Skryté bezdomovství se vyznačuje zejména tím, že osoby bez přístřeší nevyhledávají veřejné či charitativní služby, kde by mohli uspokojit své nejzákladnější lidské potřeby jako odpočinek, teplo, nocleh a jídlo. Počet těchto lidí je nevidovatelný a v konečné fázi může být velmi vysoký, a to i z toho důvodu, že nabídka potřebných služeb je nedostačující. Skrytí bezdomovci nalézají svá útočiště ve sklepích, domech určených k demolici, ve squatech, ve starých automobilech, v kanálech, kontejnerech nebo ve stanech. Jinou formu pomoci hledají u svých známých, příbuzných nebo jsou ubytováni u přátel, ale tato forma pomoci není dlouhodobě přijatelná. Osoby patřící do skupiny skrytých bezdomovců často mění svá útočiště, mívají potíže s policií a úřady. Využívají příležitostná ubytování na kratší období, neboť přecházejí z jednoho místa na druhé. Jejich bydlení je vždy nejisté a přechodné. Jak již bylo řečeno výše, ztráta bydlení může determinovat jedince na celý zbývající život. Mezi jedince skrytých bezdomovců se řadí osoby odcházející z psychiatrických léčeben, osoby propuštěné z vězení a adolescenti, kteří opouštějí, často po konfliktech s rodiči, rodinný domov ve snaze nalézt svou identitu (Hradečtí, 1996).

„Jedná se o osoby, které se snaží tajit svůj styl života a skrývají své problémy. Dbají o svůj vzhled, často mají dobře padnoucí čistý oděv. Skrytí bezdomovci těmi zjevnými opovrhují a distancují se od nich. I mezi bezdomovci totiž existuje jistá hierarchie“ (Průdková, Novotný 2008:14).

Hradečtí (1996:32) popisují, že „významný počet zjevných i skrytých bezdomovců se rekrutuje z odchovanců dětských domovů. Mladí lidé po dovršení 18 let přicházejí často nepřipraveni na samostatný život, chybí jim kvalifikace, vzdělání, nemají zázemí, na které by se v různých svízelných obrazech, nejsou materiálně zajištěni,

neumějí pracovat, protože nemají pracovní návyky. Zcela zákonitě se stávají členy různých skupin, kterými jsou využíváni a vydírání“.

Potenciální bezdomovství

Lidé označováni za potenciální bezdomovce zpravidla mají zaměstnání i střechu nad hlavou, ale jejich bydlení je nejisté. Ze dne na den se mohou ocitnout na ulici a je jen otázkou času, kdy se tak stane. Potenciální bezdomovství se týká mladých lidí, kteří prošli ústavní výchovou, lidí propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody nebo z terapeutické komunity či z psychiatrické léčebny, a kteří nemají kam jít. Také sem řadíme osoby žijící v podnájmu, osoby rozvedené, nezaměstnané a ty, kteří pracují příležitostně a nelegálně, také lidé závislí na návykových látkách, patologičtí hráči (Průdková, Novotný, 2008). Podle Haasové *„největším problémem potenciálních bezdomovců je zřejmě „nedostupnost vlastního bydlení,“* (In Průdková, Novotný 2008:14) *o jehož získání mnohdy bohužel ani neusilují, resp. domnívají se, že by ho měli získat bez vynaložení jakéhokoli úsilí“* (Průdková, Novotný 2008:14).

Situace potenciálních bezdomovců je nelehká, neboť jsou odkázáni sami na sebe a pomoc úřadů. Dále do této skupiny řadíme osoby žijící v těžkých životních situacích, rodinných nebo osobních problémech, a také ty osoby, které žijí v nejistých bytových podmínkách, domech určených k asanaci či k demolici, osoby žijící v podnájmech, v holobytech nebo bytech sociálních (Hradečtí, 1996).

2.2 Dobrovolné a nedobrovolné bezdomovství

K další typologii můžeme přiřadit skupiny dobrovolného a nedobrovolného bezdomovství. Tato typologie nebyla dosud v odborné literatuře popsána a definována, vychází se pouze z analýz, případových studií či výzkumů, které byly zpracovány pro účely statistik a šetření měst, obcí, různých organizací, závěrečných prací apod.

Kalenská (2010) ve svém článku „Problém jménem bezdomovectví“ doslova uvádí: *„Příčin vzniku bezdomovectví je celá řada. Mnoho z nich je na ulici dobrovolně. Stali se z nich jakýsi tuláci, kterým tento způsob života vyhovuje. Nemusí chodit do práce a nic se po nich nechce. Nemají žádné cíle něčeho dosáhnout a mnohdy nemají ani žádnou rodinu, na které by jim záleželo.“* *„Druhou část bezdomovců pak tvoří lidé,*

kteří přežívají na ulici nedobrovolně, protože nezvládli nějakou životní krizi a stali se z nich životní ztroskotanci. S pomocí jiných lidí mají zřejmě největší naději se z bludného kruhu vymanit. Často ale bohužel propadnou dříve závislosti na alkoholu či drogách, což jejich návrat velmi zkomplikuje.“

Podle Tiché (2007) je velmi obtížné posoudit dobrovolnost nebo nedobrovolnost tohoto jevu. Osobám, které se hlásí k dobrovolnému bezdomovství, se přisuzuje celková rezignace k řešení vlastní situace. Tyto osoby jsou schopny uspokojovat jen své základní potřeby a psychicky se snaží vyrovnat se s tímto problémem.

Matoušek (2003) k nedobrovolnému bezdomovství vysvětluje, že určitá podskupina bezdomovců stále usiluje o společenskou integraci, avšak poměrně větší část podskupiny tvoří dobrovolní bezdomovci, kteří již na jinou formu života rezignovali a kteří považují za primární opatřit si jídlo, přístřeší a teplo.

Tichá (2007:13) ve své práci dále uvádí, že do kategorie nedobrovolných bezdomovců patří ti, kteří si tento styl života nevybrali, ale v podstatě nemají na výběr. Jejich situace je většinou zapříčiněna ekonomickou krizí a můžeme sem zařadit sezónní a příležitostné dělníky, cizince migrující za prací, osoby podléhající různým závislostem, osoby obtížně zaměstnatelné či v důchodovém věku, kteří nejsou schopni uspokojit své potřeby ze svého příjmu.

2.3 Bezdomovectví podle oblasti bydlení

Hradečtí (1996) také uvádí typy bezdomovství podle oblasti, ve které se bezdomovci nacházejí a kde také přežívají. Typologii bezdomovců rozdělili na bezdomovce žijící ve městech, menších obcích nebo vesnicích, nebo na různých odlehlých místech, často veřejnosti nepřístupných.

Typické pro bezdomovce žijící na vesnicích či menších městech je skutečnost, že jsou v dané obci dobře známi. Jedná se především o jednotlivce. Živí se drobnými krádežemi, sběrem železa či papíru. Někdy jim pomohou místní obyvatelé drobnými penězi, jídlem, darováním surovin do sběru. Tyto osoby nechtějí žít ve větších městech, neboť město považují za nebezpečné, trpí sociální fobií nebo celý život prožili na vesnici a nechtějí z ní odejít (Průdková, Novotný 2008).

Existují však také bezdomovci, kteří „*žijí zcela mimo civilizaci, v lesích, skalách, přespávají v různých boudách*“ (Průdková, Novotný 2008:13). O těchto typech bezdomovců a příčinách jejich situace, máme málo informací (Průdková, Novotný

2008). „Lze se jen domnívat, že ve velké většině trpí psychickými poruchami, které způsobují, že nevyhledávají, ba úzkostlivě odmítají, kontakt s lidmi“ (Průdková, Novotný 2008:13).

3 Příčiny a faktory bezdomovství

„Po roce 1989 se počet bezdomovců začal rychle zvyšovat“ (Štěchová, 2008:4). Příčinou byla rostoucí zahraniční migrace osob, zrušení trestného činu příživnictví, vyhlášení amnestie prezidentem republiky i privatizace podniků, s čímž bylo spojeno zrušení podnikových ubytoven. V těchto ubytovnách žili osoby, které z různých důvodů, přišli o byt, byli odchováni v dětských domovech a internátech (Štěchová, 2008).

„Znalost příčin bezdomovectví je základním předpokladem všech snah o řešení tohoto problému, protože samotné odstraňování následků bezdomovectví je značně neefektivní. Komplikací je zde skutečnost, že ne vždy lze spolehlivě rozlišit, co je příčinou a co následkem bezdomovectví. Alkoholismus může člověka dostat na ulici, někteří bezdomovci však začali pít až v době, kdy se stali lidmi bez domova. A místo alkoholismu si můžeme dosadit nezaměstnanost, kriminalitu, zadluženost, zdravotní problémy ...“ (Průdková, Novotný 2008:15).

Mezi hlavní **příčiny** řadíme nedostatek finančně dostupného bydlení, ztráta zaměstnání, ztráta bydlení, zadluženost, rozvod či rozchod partnerů, psychické onemocnění, propuštění z výkonu trestu, smrt blízké osoby, stáří, osamělost, alkoholismus, drogy či jiné závislosti, uprchlictví apod. Svůj podíl na vzniku bezdomovství má i prostředí. Prostředím je vše, co nás obklopuje, s čím jsme v bezprostředním kontaktu. Je to naše rodina, přátelé, zaměstnání, škola, životní prostředí či masmédia (Hradečtí, 1996). *„Příčin bezdomovectví je celá řada. Bezdomovci jsou velmi různorodí lidé z různých společenských vrstev, vyrůstali v různých rodinách, mají různý stupeň dosaženého vzdělání, jsou různého věku“ (Průdková, Novotný 2008:15).*

Matoušek (2003:34) definuje **příčiny** bezdomovectví jako *„následek rozpadu rodiny (který je zase následkem nezaměstnanosti, alkoholismu, duševní poruchy, somatické nemoci, ale také „pouhého“ konfliktu potřeb manželů), nebo nezvládnutím přechodu z institučního prostředí (dětské domovy, výchovné ústavy, věznice) do prostředí neústavního“.*

Faktor jako činitel, jenž se promítá v procesech lidského jednání, zahrnuje pozitivní i negativní reakce na konkrétní stav či situaci, v níž se jedinec nachází. Činitelů, kteří se podílejí na vzniku bezdomovství, je nepřeberné množství. Jen velmi

těžko je můžeme rozdělit do skupin, neboť každý příběh osoby bez domova je individuální a většina z nich se na ulici neocitli jen z jednoho jediného důvodu. Příčin může být daleko více (Haasová, 2005).

Schwarzová (In Matoušek a kol., 2005) rozděluje faktory mající vliv na bezdomovství na objektivní a subjektivní. Jiní autoři (Průdková, Novotný, 2008) se přiklání ke členění na strukturální neboli vnější příčiny a na individuální neboli vnitřní příčiny.

3.1 Faktory objektivní (strukturální, vnější)

Podle Schwarzové (In Matoušek a kol., 2005) jsou faktory objektivní ovlivněny celkovým společenským klimatem, zejména sociální politikou státu, politikou zaměstnanosti, bytovou politikou, postavením minoritních a majoritních skupin ve společnosti a dalšími jevy.

Dle Hradeckých (1996) mohou objektivní faktory ovlivňovat zásady dodržování lidských práv a svobod (právo na znovuzáčlenění do společnosti, právo rovných příležitostí). Objektivní faktory mají vliv na nezaměstnanost, na zabezpečení ve stáří či nemoci, pomáhá s vyloučením, se začleňováním mládeže na trh práce, zasazuje se o mobilitu pracujících. Významně působí na legislativu v sociální sféře, na integraci invalidních osob, na rovnoprávnost žen a mužů, na boj s kriminalitou. Svůj vliv uplatňuje také v oblasti migrace, exilu a problematice menšin.

3.2 Faktory subjektivní (individuální, vnitřní)

Faktory subjektivní jsou podle Hradeckých (1996:33) „*ovlivněny jednotlivci, rodinami, společenskými skupinami, jejich schopnostmi, rysy, temperamentem, charakterem, věkem apod.*“ Jsou to individuální příčiny, které bývají zdrojem dalších sociálních, psychických a ekonomických problémů (Horák, 2006).

Pro utváření sociální situace každého jedince je důležitá jeho schopnost sociální adaptace, na níž se podílí rodinné zázemí, osobnost jedince, přítomnost či nepřítomnost handicapu, psychické poruchy, úroveň vzdělání či kriminální minulost (Schwarzová, In Matoušek a kol., 2005).

Podle Hradeckých (1996:33-34) lze „*subjektivní faktory uspořádat do čtyř kategorií:*

a) faktory materiální (ztráta bydlení, nejisté bydlení, ztráta zaměstnání, dlouhodobá nezaměstnanost, nedostatečné příjmy, zadluženost, neschopnost obhospodařovat vlastní rozpočet, tragická událost ve formě ztráty živitele, majetku apod.),

b) faktory vztahové (změny struktury rodiny, rodinné nebo manželské problémy, diskriminace ženy, porušené vztahy mezi partnery, mezi rodiči a dětmi, mezi dětmi a rodiči, rozvod manželů, rozchod partnerů žijících v konkubinátu¹, rozdělení nebo rozpad rodiny, násilí v rodině, sexuální zneužívání a znásilnění, osamělost),

c) faktory osobní (mentální retardace, duševní či tělesná choroba, nesamostatnost, osamělost, invalidita, alkoholismus a další závislosti, hráčství, sociální nezralost),

d) faktory institucionální (propuštění z ústavu, z vězení, opuštění dětského domova).“

Faktory objektivní i subjektivní zasahují bezdomovství v různých kombinacích a obměnách. Co však zůstává neměnné, je skutečnost, že všichni ti, kteří žijí svůj život bezdomovce, ať už jsou to ženy, muži nebo děti, jej žijí ve výrazné chudobě a odlišně od ostatní populace (Hradečtí, 1996).

Dle mého názoru, z výše uvedeného vyplývá, že znalost příčin a faktorů je podmínkou pro adekvátní prevenci sociálního vyloučení a možnosti znovu začlenění osob bez domova zpět do společnosti.

Upadnout do stavu bezdomovství je snadné a může se to týkat kteréhokoliv občana. Pokud pochopíme samotné příčiny bezdomovství, můžeme pak lépe aplikovat nástroje sociální politiky a zefektivnit následnou pomoc této cílové skupině (Horák, 2006).

Závěrem můžeme shrnout, že společným jmenovatelem příčin bezdomovství těchto osob je především nouze a chudoba, které jsou následkem sociálních a ekonomických změn ve společnosti (Horák, 2006).

---

¹ Pojem „konkubinát“ znamená manželské soužití muže a ženy bez řádného sňatku. In KRAUS, J. a kolektiv. *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2005. s. 432.

4 Dopady bezdomovství

Jelikož si myslím, že za spouštěcím mechanismem zapříčiňujícím vznik bezdomovství nemůžeme hledat jen jednu příčinu, tak stejně i dopady bezdomovství postihují vícero oblastí života jedince. Dopady bezdomovství na jedince i na společnost představují zásadní změnu v životě každého člověka, a proto bychom se měli zabývat jak prevencí, tak i následnou péčí.

Následky, které s sebou bezdomovství nese, poznamenávají člověka v celé jeho celistvosti. Změní se jeho postoj k nejbližším, ke společnosti a především se změní jeho postoj k sobě samotnému. Bezdomovství směřuje k exkluzi, tedy sociálnímu vyloučení, marginalizuje jedince a vede ke stigmatizaci takto postižených osob. Bezdomovství často předchází chudoba.

V České republice je dopad bezdomovství častěji vnímán jako materiální následek, který je způsoben ztrátou přístřeší nežli psychosociální následek osobního a rodinného zázemí vycházející z absence domova (Horák, 2006). *„Domov totiž představuje psychosociální prostor, ve kterém mají jednotlivci možnost zažívat pocity jistoty a bezpečí, což cílová skupina nemá či hrozí jeho ztráta“* (Horák, 2006:12).

Spousta odborníků uvádí, jak vážný problém bezdomovství představuje a snaží se na něj upozorňovat ve svých článcích a publikacích. Například Kotýnková uvádí: *„Bezdomovectví představuje závažný humanitární problém, jemuž naše odborná veřejnost nevěnuje přílišnou pozornost a systematickým výzkumem se nikdo nezabývá. Tento problém je pouze zmírňován charitativními organizacemi“* (In *Příklady nejlepší praxe v boji proti bezdomovectví*, 2003:15).

Podle mého názoru, pokud bychom se na tento problém, jenž je dopadem na jedince a jeho okolí, podívali z pozice odborníků, tak zjistíme, že všichni píšou o bezdomovství jako o následku komunistického režimu, o tom, jak vzniká, jak se vyvíjí, jaké v sobě nese negativní důsledky, ale nikdo nepíše a nenavrhuje možné způsoby řešení. Přece všichni bezdomovci nejsou stejní a určitě se mezi nimi najdou tací, kteří by se rádi odrazili ode dna, ale nemají k tomu potřebné prostředky a podporu.

4.1 Dopad na jedince

Dopady bezdomovství na jedince mají za následek změny v oblasti psychické, sociální a zdravotní. Mezi nejzávažnější řadíme selhání v sociální oblasti, negativní hodnocení sebe sama, psychické onemocnění, zdravotní problémy, které mohou vést až k rozvinutí somatické nemoci, špatné životní zkušenosti, různé typy závislostí, sociální vyloučení (Vágnerová, 2002).

Největším dopadem pro lidi bez domova (Hradecký a kol., 2007) je to, že nemají svůj domov, spí většinou venku, ať už na krytých nebo nekrytých místech. Jsou tak vystaveni mnoha vnějším a vnitřním rizikům, mezi něž patří *„hlad, špatná výživa, omezený přístup k pitné vodě, omezený přístup k osobní hygieně, nedostatek odpočinku a spánku, sebezničující životospráva, omezený přístup ke zdravotní péči, omezený přístup k zaměstnání, drobná neorganizovaná kriminalita z nouze, nepříznivé počasí, odpor veřejnosti, znepokojování ve spánku ze strany bezpečnostních agentur, strážníků a policistů, verbální a fyzická agrese okolí, osoby spící venku se stávají oběťmi kriminality“* (Hradecký a kol., 2007:34).

Podle Vágnerové (2002:412-413) mají bezdomovci *„odlišné a většinou neuspokojené potřeby, leckdy na ně pod vlivem nepříznivých zkušeností rezignují. Bezdomovec často nic nechce, nic nečeká a domnívá se, že ani nemá cenu se o něco pokoušet. U mnoha bezdomovců dominuje postoj rezignace, apatie a fatalismu.“*

Potřebu charakterizujeme jako *„nutnost organismu něco získat nebo se něčeho zbavit nebo také stav organismu člověka, který znamená vnitřní porušení rovnováhy“* (Šimíčková-Čížková, 2001:104).

Pokud chceme rozumět chování lidí, musíme se ptát, co chtějí. Příčiny nebo důvody lidského chování nazýváme **motivy**. Motivy objasňují, proč má chování člověka určitý směr a sílu. Tím „proč“ je vždy dosažení určitého druhu uspokojení. Takovým chováním uspokojujeme různé potřeby. Příčiny našeho chování zahrnují pohnutku i kognitivní procesy, což nazýváme motivací. Základním východiskem motivace je **potřeba**. Potřeba se projevuje jako impulz k apetenci², což směřuje k vyhledání a dosažení určitého cíle, např. potravy, tepla, vody, spánku. Potřeba vždy vyjadřuje nějaký nedostatek (Šimíčková-Čížková, 2001:104).

---

² Apetence (chuť, touha) - „impulz k vyhledání a dosažení určitého cíle, např. potravy, tepla, vody, spánku, jejichž nedostatek by vedl k porušení biochemické rovnováhy organismu“ (Šimíčková-Čížková, 2001:69).

Jedním z takovýchto **motivů** můžeme považovat i **žebrání**. „*Žebráctví je způsob obstarávání si hmotných potřeb pro život žebráním, ať již náhodným oslovováním lidí na ulici, či pasivním upozorňováním na svoji osobu a své potřeby*“ (Pavelková, 2007:8). Abychom měli představu, proč motivy bezdomovců a jejich přístup k životu jsou spíše negativní a často lehkovážné je nutno odhalit jejich potřeby i problémy, které jim brání nalézt hodnoty svého života. To, co je nejdůležitější, je vztah mezi vnitřním vyladěním člověka a vnější situací (Hradečtí, 1996).

Psychické onemocnění často ztěžuje už tak neúnosnou situaci osoby bez domova. Člověk se cítí osamocen, za příčinu své situace viní své okolí, vůči němuž má značně hostilní postoj. Často trpí egoismem, protože jen mu je ubližováno a své trápení ukazuje všem na obdiv (Vágnerová, 2002).

Narušené sociální vazby patří k dalším následkům bezdomovství. Bezdomovci jsou vůči ostatním lidem nedůvěřiví, jejich vztahy jsou omezené. Často mezi sebou vytvářejí subkultury, které však nemají vztažný charakter. Nepanují mezi nimi žádné vazby ani důvěra. Chtějí pouze někam patřit, být něčeho součástí. Často myslí jen na sebe, ale pokud žijí v subkulturách, tak většinou u nich převládá postoj „něco za něco“ či „dnes já tobě a zítra ty mě“.

Za nejzávažnější dopad bezdomovství na jedince považují **zhoršení zdravotního stavu**, jak po stránce somatické, sociální i psychické. U osob bez domova je poměr těchto složek jiný než u lidí, kteří mají kde bydlet, mají rodinné zázemí i prostředky na léky. Pro osoby bez domova musíme brát v úvahu skutečnost zda, dle lékařské diagnózy, mohou dodržovat klid na lůžku, správnou životosprávu či jestli mají peníze na doplatky za léky (Kvapil, 2008. In *Sborník z konference - Zdravotnická péče a bezdomovectví*).

Ke zhoršení zdravotního stavu dochází zejména nedodržováním základní hygieny, špatnou životosprávou, zažívacími problémy způsobené nadměrným kouřením a alkoholem. Lékařskou péči vyhledávají až v těch nejkrajnějších případech. Trpí často podchlazením, dýchacími a zažívacími potížemi, ale převážně kožními problémy, které bývají nejčastějším důvodem jejich hospitalizace (Vágnerová, 2002).

Dalším rizikovým dopadem, který je společný většině bezdomovců, je **nezaměstnanost**. Setrvávání ve stavu bezdomovství má za následek ztrátu pracovních návyků a závislost na sociálních dávkách. U některých nechut' pracovat je zapříčiněno vzniklými dluhy a následnými exekucemi. Také absence bydlení přispívá k jejich

nezaměstnatelnosti. Pro zaměstnavatele je člověk, který uvádí, že nikde nebydlí nebo bydlí na nádraží, nedůvěryhodný, a z toho plyne obava je zaměstnat (Heczková, 2005).

Nezaměstnanost a růst cen má za následek i růst počtu lidí trpících **chudobou**. Tito lidé často žijí pod hranicí životního minima. Od roku 2007 se změnil sociální systém. Životní minimum pro jednotlivce žijícího samostatně činí 3.126,- Kč (Heczková, 2005).

Heczková uvádí, že již pouhé označení slov „bez domova“ znamená největší dopad na tyto jedince. Tímto dopadem je **stigmatizace**.

Tyto uvedené atributy dopadů bezdomovství směřují k sociální desintegraci a k rozpadu sociálních vztahů „*protože nerovnost a nestejná dostupnost sociálních podmínek k uspokojování potřeb člověka a jeho cílových hodnot způsobují vyřazení na okraj společnosti a zcela nejistou a doslova chatrnou budoucí prosperitu jedince i skupin obyvatel*“ (Hradečtí, 1996).

Mary Daly (In Hradecký, 1996:57) uvádí, že „*proces marginalizace není vyvolán jen bydlením nebo finančním nedostatkem, ale i neschopností participovat na kvalitě života a přizpůsobit se ostatní společnosti*“.

Podle Hradeckých (1996) souvisí následky bezdomovství s nezaměstnaností, nedostatečnou kvalifikací, nízkými příjmy, ztrátou bydlení, problémovým soužitím mezi partnery, nefunkčními rodinnými vztahy a dalšími jevy. Následek z toho plynoucí pak vede k **sociálnímu vyloučení**, což se může projevit různými formami chudoby.

Stejný názor zastává i Schwarzová (In Matoušek, 2005), která vidí v bezdomovství podobu **sociálního vyloučení**, jež je podmíněno celou řadou faktorů mající negativní dopad na jedince.

Zákon o sociálních službách definuje pojem **sociální vyloučení** jako vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace (§ 3 písm. f) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů).

4.2 Dopad pro společnost

Společnost, v převážné většině případů, dává svůj vztah vůči jedinci-bezdomovci najevo spíše negativně a s opovrhovaným postojem (Vágnerová, 2002).

Dopad bezdomovství na společnost spatřujeme v páchání drobné kriminality, vnímáním bezdomovců jako zátěž sociálního systému, a bezesporu i zdravotní rizika, jež pro společnost představují šíření infekčních či parazitárních nákaz.

Drobná kriminalita

Ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil na konferenci *Lidé bez domova – součást města či periferie* hovořil o situaci bezdomovců. Podle Pospíšila jedním z dopadů bezdomovství pro společnost představuje kriminalita. Česká republika nemá pro problematiku bezdomovství právní úpravu. Ta by však byla potřebná, neboť se bezdomovství kriminogenní zóny týká. Osoby bez domova jejich obtížná situace nutí uchýlovat se k trestným činům, většina z nich je převážně majetkového charakteru. Je to dáno i tím, že u většiny bezdomovců převládá pocit, že už nemají co ztratit. Cíleně páchají drobné trestné činy, za což jim jsou udíleny pouze krátkodobé tresty odnětí svobody. Nejvíce trestných činů je pácháno v zimních měsících, a to z důvodu přečkání zimy ve vězeňském prostředí (Sedláček, 2010).

Bezdomovství a kriminalita spolu souvisí. Často bývají lidmi napadáni skrze jejich drobné krádeže, avšak větší kriminální činnosti nejsou schopni. Bezdomovci tak bývají společností marginalizováni, společnost je odsuzuje a snaží se je vyčlenit (Hradecký, 1996).

Život bezdomovce s sebou nese mnohá rizika, nejen pro bezdomovce, ale i pro společnost. Nedostatečná hygiena, zanedbaná zdravotní péče, různé typy závislostí, neléčená onemocnění mohou znamenat rizika šíření různých nemocí. Mezi nejčastější onemocnění, kterými bezdomovci trpí, patří nemoci kůže a podkožního vaziva, nemoci oběhové soustavy, poranění a následky vnějších příčin, otravy, nemoci dýchací soustavy, nemoci nervové soustavy, infekční a parazitární onemocnění, nemoci svalové a kosterní soustavy, nemoci trávicí soustavy (Šupková a kol., 2007).

Mezi dopady bezdomovství pro společnost patří potíže poskytování a následné úhrady zdravotních služeb. Ze zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, vyplývá nárokový přístup ke zdravotním službám pro každého, tedy i pro bezdomovce. Většina osob bez domova však nehradí zdravotní pojištění, což znamená porušení povinnosti vyplývající z daných právních předpisů (Šupková, 2007).

Dle zákona o veřejném zdravotním pojištění je každý občan povinen hradit zdravotní pojištění. Zdravotní pojištění bývá hrazeno zaměstnavatelem z příjmu

zaměstnance, v jiných případech bývá hrazeno státem, v ostatních případech si jedinec musí pojištění hradit sám. U bezdomovců tak nastává problém v případě, pokud jsou vyřazeni z evidence uchazečů o zaměstnání. Dnem vyřazení přestává stát za ně hradit zdravotní pojištění. Nově se pak mohou zaregistrovat na úřadu práce po šesti měsících od doby vyřazení.

Od ledna 2008 byly ve zdravotnictví zavedeny regulační poplatky za lékařskou péči. Ustanovení § 16a odst. 2 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, uvádí, že *„žádné regulační poplatky neplatí pojištěnci, kteří se prokáží rozhodnutím, oznámením nebo potvrzením vydaným orgánem pomoci v hmotné nouzi o dávatel, která je mu poskytována podle zvláštního právního předpisu.“*

„Bezdomovci nejsou schopni zodpovědného chování, nedovedou se o sebe postarat standardním způsobem“ (Vágnerová, 2002:414). Z tohoto důvodu se stávají závislími na společnosti, na jejích institucích, zejména na charitativní pomoci (Vágnerová, 2002).

Podle Plachého (2006) vnímá společnost osoby bez domova ze dvou úhlů. Jedním je soucit a snaha pomoci a druhým, který převládá, je negace a odpor. K tomuto faktu přispívají také informace z různých sdělovacích prostředků, které prezentují bezdomovce jako osoby zanedbaného vzhledu, špinavé, zapáchající, polehávající na lavičkách v parku a nádražích.

Snahou společnosti je minimalizovat vzrůstající počet osob bez přístřeší, nabízet jim možnost alternativních programů a soustředit se na prevenci (Plachý, 2006).

Schwarzová (In Matoušek a kol., 2005:320) uvádí, že *„bezdomovectví je komplexním jevem se spleťnými příčinami a důsledky. Tomu by měla odpovídat i struktura organizované pomoci. V bezdomovecké problematice se nelze obejít bez multidisciplinární spolupráce, chceme-li, aby naše snaha zlepšit postavení bezdomovců měla reálné a trvalé výsledky.“*

Matoušek (2003:34-35) k dopadům bezdomovství uvádí: *„Proti jiným občanům jsou b. několikanásobně znevýhodněni: obtížně hledají zaměstnání a zaměstnavatelé mohou zneužívat jejich situace (neuzavírají s nimi pracovní smlouvy, dávají jim minimální plat), obtížně komunikují s jakýmkoliv orgány státu (mnozí nemají osobní doklady, které jim buď byly odcizeny, nebo jich ani nenabyli), běžná zdravotní péče je pro ně obtížně dostupná, protože neplatí zdravotní pojištění (ale jejich životní způsob je činí velmi zranitelnými v době nemoci a nepříznivého počasí), jsou oběťmi šikanování*

ze strany policie. Protože se k nim společnost u nás chová nevděčně až nepřátelsky, mají i oni nevděčný až nepřátelský postoj k ní a také k sobě navzájem.“

V následující kapitole uvádím přehled služeb, které by měly sloužit k prevenci bezdomovství. Společnost, a zejména stát, by si měly uvědomit, že přehlížením se nedojde k žádné nápravě. Měli bychom se zaměřit na účinnou prevenci tohoto jevu, která je pro stát méně finančně nákladnějším řešením než nápravné metody. Kromě výše uvedených dopadů, jsou s bezdomovstvím spojeny i finančně nákladné služby, které přiblížím v následující kapitole.

5 Sociální práce s lidmi bez domova a sociální služby pro tuto cílovou skupinu

Sociální práce zahrnuje služby k uspokojení základních životních potřeb, péči a pomoc osobě bez domova (Schwarzová, In Matoušek, 2005).

5.1 Sociální pomoc určená pro bezdomovce

Systém sociální pomoci (péče) je třetím pilířem sociálního zabezpečení. Patří, spolu se systémem sociálního pojištění a státní sociální podpory, k přední záchranné sociální síti státu, která by měla zachytit všechny jedince, kterým se nedostalo pomoci v prvním a druhém pilíři (Koldinská, Marková, 2001).

Mühlpachr (2004:93) uvádí, že **sociální pomoc** „*se uplatňuje v situacích, kdy ostatní zdroje, které by mohli jedinci (rodině) pomoci překonat ohrožující životní situaci, nejsou k dispozici a jedinec (rodina) není schopen (schopna) ji vlastními silami překonat.*“

Koldinská (2001) definuje **sociální pomoc** jako základ sociální práce, jenž zahrnuje metody sociální práce užívané nejen sociálními pracovníky nebo dobrovolníky charitativních a humanitárních organizací, ale i zdravotníky, psychiatry, pedagogy.

Sociální pomoc má funkci preventivní a cílem je odstranit nebo zabránit vzniku sociálního vyloučení. Úpravu těchto případů pak řeší jednotlivé právní normy, které posoudí každý případ individuálním způsobem (Koldinská, Marková, 2001).

Konkrétní sociální pomocí jsou zejména peněžité a věcné dávky a služby, které jsou určeny osobám v nepříznivých sociálních situacích, osobám bez příjmu nebo s nízkými příjmy, osobám ohrožených chudobou a sociálním vyloučením, a to dle podmínek stanovených zákonem. Tuto zákonnou úpravu řeší především zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, vyhláška č. 504/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi, ve znění vyhlášky č. 626/2006 Sb., dále vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, metodický pokyn č. 2/2006 k zákonu č. 111/2006 Sb.

Závěrem lze shrnout, že v současné době se slova „pomoc“, „péče“ a „služby“ dostávají do popředí lidské společnosti. Lidé projevují mezi sebou více náklonnosti a solidarity. Roste počet neziskových organizací zaměřených na poskytování sociálních služeb a také zdravotní péče. Často si klademe otázku, jak efektivně pomáhat lidem bez domova. Nabízí se různá řešení problému, ale ne každá lze použít a realizovat (Koldinská, Marková, 2001).

Cílem každé politiky by měla být účinná prevence před neintegrací, finančně únosná dostupnost bytů, předcházení sociálnímu vyloučení a tak zabránění růstu bezdomovecké populace. Lidé by měli mít prostor, aby byli schopni si pomoci sami. Ač to tak nevypadá nebo některým se to může zdát nepravděpodobné, solidarita v české společnosti nabyla nebývale velkých rozměrů. Není nám lhostejný život těžce zdravotně postižených osob, dětí z dysfunkčních rodin i osob, které žijí na hranici chudoby.

Základem sociální pomoci, která má vést k sociálnímu začlenění osob bez domova, je vytváření nových příležitostí, v nichž by se sociálně vyloučení mohli realizovat a vytvořit si vazby na společnost. Mezi tyto příležitosti patří sociální zaměstnávání nezaměstnatelných na otevřeném trhu práce, projekty zaměřené na řešení bydlení pro nemajetné a zřizování domovů pro bezdomovce. I když tyto projekty představují značné náklady z veřejných prostředků, nemůžeme je považovat za pouhé sociální výdaje, ale spíše za investice do sociální infrastruktury. Pokud se podaří snížit počet sociálně vyloučených, sníží se i výskyt mnoha negativních společenských jevů jako jsou dlouhodobá nezaměstnanost, rozvodovost, drogová závislost, gamblerství, vandalismus a kriminalita (Peiger, dostupné z WWW: <<http://www.dno-os.cz/in-the-news/zivotnistrylnebonemoc>>).

5.2 Sociální služby pro bezdomovce

Sociální služby jsou novým pojmem na poli působnosti aktivní politiky státu, samosprávy a nevládních subjektů, s jejichž pomocí se řeší sociální problémy jednotlivých skupin osob a společností. Sociální služby upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Sociální služby zahrnují činnosti, které pomáhají osobám, které se dostaly z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky, způsob života, sociálně znevýhodněného prostředí nebo z jiných vážných

důvodů, řešit jejich nepříznivou sociální situaci a navracet jim sociální suverenitu (Králová, Rážová, 2008).

Zákon o sociálních službách specifikuje, na které osoby jsou služby zaměřeny a definuje **druhy sociálních služeb**, kterými jsou **sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence** (Králová, Rážová, 2008).

„Sociální poradenství zahrnuje základní sociální poradenství a odborné sociální poradenství“ (§ 37 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).

Základní poradenství pro osoby bez domova poskytuje informace, které pomáhají řešit jejich nepříznivou sociální situaci a rovněž poskytují informace o získání pomoci z jiných sociálních systémů, a to zejména státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi (Hutař, 2007).

Odborné poradenství vůči osobám bez domova se zaměřuje na potřeby těchto sociálních skupin osob, a to zejména *„v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí“* (Hutař, 2007:7).

Služby sociální péče pomáhají osobám bez domova zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem zapojit je do běžného života společnosti, a to v co možná nejvyšší míře, a pokud to vyžaduje jejich zdravotní stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení (Hutař, 2007).

Služby sociální prevence pomáhají *„zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby“* (Hutař, 2007:14). Cílem těchto služeb je pomáhat osobám překonat jejich nepříznivou sociální situaci a ochránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů (Hutař, 2007).

Veškeré sociální služby orientované na pomoc osobám bez přístřeší spadají do služeb sociální prevence a dle výčtu zákona o sociálních službách zahrnují azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, nízkoprahová denní centra, noclehárny, terénní programy. Tyto zařízení se mohou při poskytování prolínat a zabezpečovat současně (Hutař, 2007).

*„Poskytování sociálních služeb se řídí **Standardy kvality sociálních služeb**“* (Průdková, Novotný, 2008). Tyto standardy pojímají všechny oblasti sociálních služeb a z toho důvodu jsou definovány obecně, přičemž každá organizace si vytváří své vlastní standardy podle typů svých klientů a pracovníků (Průdková, Novotný, 2008).

Z výše uvedeného lze vypožorovat, že sociální pomoc je nejvíce individualizovaným systémem, jehož hlavními nástroji jsou sociální práce a sociální služby. Základním cílem je pomoc k odstranění či zmírnění negativních následků nepříznivé sociální situace, ve které se jedinec ocitl. Systém sociální pomoci se rovněž vyznačuje pluralitou poskytovatelů, přičemž je jediným systémem sociální ochrany, ve kterém působí rovněž nestátní neziskové a dobrovolné organizace (Koldinská, Marková, 2001).

5.3 Organizace pomáhající bezdomovcům

Za posledních několik let vznikla řada organizací, institucí, dobročinných a charitativních spolků založených za účelem obecně prospěšným, jenž se v prvotní linii snaží zabezpečit základní životní potřeby těch nejvíce ohrožených jedinců. Právě potřeba mít kde spát, umýt se, najíst, vyprat prádlo patří k nezbytným aspektům lidského života.

Pomoc při péči o osoby bez domova zabezpečují jednak orgány státní správy a samosprávy, neziskové organizace, a také církve.

Ministerstvo práce a sociálních věcí na svých webových stránkách uvádí zřizovatele, v jejichž kompetenci je zřizování a poskytování sociálních služeb. Každý region musí reagovat na potřeby svých občanů a zajišťovat pro ně potřebné sociální služby. Jednak jsou to obce a kraje, které zjišťují aktuální potřeby lidí, navrhují možnosti řešení a podporují rozvoj sociálních služeb, což se uskutečňuje (realizuje) komunitní prací. Mimo to sami zřizují organizace poskytující sociální služby. Dále jsou to nestátní neziskové organizace a fyzické osoby nabízející a současně poskytující barevnou paletu rozličných služeb. Rovněž mezi zřizovatele patří ministerstvo práce a sociálních věcí, které založilo pět specializovaných ústavů sociální péče (MPSV [online]. [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/9>).

Organizace orientující se na pomoc bezdomovcům začaly vznikat po roce 1989, neboť do této doby byla problematika bezdomovství uměle zneviditelnována. V České republice se pomoci bezdomovcům věnují převážně nevládní neziskové organizace. Jedná se o azylové domy a ubytovny pro bezdomovce, jež jsou provozovány organizacemi charitativního typu, mezi nejznámější se řadí Charita Česká republika, Slezská diakonie, Armáda spásy, Naděje, Emauzy a další. Avšak této pomoci se nedostává všem bezdomovcům (Heczková, 2005).

Můžeme předpokládat, že počet osob bez domova bude stále přibývat, avšak současná kapacita azylových domů a ubytoven je nedostačující (Kopoldová, 2008).

Na závěr této kapitoly uvedu nejznámější a nejvyužívanější služby oblasti bezdomovství.

Armáda spásy

Armáda spásy byla založena v roce 1865 kazatelem Williamem Boothem, který se věnoval pomoci chudým lidem a hlásal křesťanství mezi lidmi.

Armáda spásy je organizací s mezinárodní působností, má statut občanského sdružení a je založena na polovojenské struktuře. Její poslání vychází z Bible, šíří křesťanství, lásku a ve jménu Ježíše Krista naplňuje lidské potřeby bez jakékoli diskriminace (dostupné na WWW: <<http://www.armadaspasy.cz/index.php>>).

„V ČR působila od roku 1919, v roce 1950 byla zakázána a v roce 1990 byla její činnost znovu obnovena. Působí v šesti městech: Praha, Brno, Havířov, Ostrava, Karlovy Vary, Krnov a ve všech těchto místech provozuje i azylové domy“ (Kopoldová, 2008:17). Armáda spásy pomáhá lidem v obtížné sociální situaci, kteří tuto situaci nejsou schopni sami řešit. Tyto osoby mají možnost ubytování v azylových domech a mohou využívat i další služby (Kopoldová, 2008).

Armáda spásy zakládá různé programy, například Program „Normální je pracovat!“, jehož hlavním cílem je podpora sociální integrace osob bez domova a osob ohrožených bezdomovstvím. Tyto osoby jsou směřovány k obnově pracovních návyků a změny životního stylu. Jedná se zejména o úklidové práce a pomocné práce v kuchyních (Výroční zpráva 2009 [online]. Dostupné z WWW: <http://www.armadaspasy.cz/soubory/VZ_AS_CZ_2009.pdf>).

Charita Česká republika

Charita Česká republika je nevládní nezisková humanitární organizace s více než stoletou historií. Patří k největším poskytovatelům sociálních a zdravotních služeb v České republice. Její hlavní činností je pomoc potřebným na území České republiky. Také se podílí na humanitární a rozvojové pomoci do zahraničí. Charita Česká republika je partnerem Organizace spojených národů při Evropské unii a dalších

mezinárodních neziskových organizací. Je členem konfederace 162 národních charit sdružených do Caritas Internationalis (*Výroční zpráva Charity ČR, 2009*).

Charita Česká republika poskytuje kromě sociálních a zdravotních služeb také charitní služby sociálního charakteru, zejména oblečení, potravinová pomoc, půjčování kompenzačních pomůcek (*Výroční zpráva Charity ČR, 2009*).

Posláním Charity je šířit ve světě dobro, spravedlnost a naději, pomáhat chudým a potřebným lidem. Své poslání realizuje prostřednictvím sociální, spirituální, materiální, humanitní a rozvojové pomoci (*Výroční zpráva Charity ČR, 2009*).

Naděje

Naděje je občanské sdružení založené v roce 1990. Posláním Naděje je šíření evangelia v životech lidí. Vznik Naděje je spojeno se jménem Vlastimily Hradecké, která se zasloužila o rozvoj sdružení a je autorkou řady publikací věnující se bezdomovcům, opuštěným dětem a uprchlíkům. Své práci se věnovala naplno, pomáhala nejen osobám bez domova, ale i opuštěným dětem, osobám se zdravotním postižením, uprchlíkům, tedy vlastně všem ohroženým lidem Vlastimila Hradecká zemřela 11. 3. 1997 (Hradečtí, 1998).

Cílem sdružení je rozvíjení a provozování služeb pro lidi v nouzi podle křesťanských principů. Sdružení nabízí sociální, charitativní i zdravotní péči (Hradečtí, 1998).

Mezi činnosti několika programů Naděje, které se zaměřují na osoby společensky vyloučené a osoby, které jsou společenským vyloučením ohroženy, patří Integrační program. Tento program je určen pro osoby bez domova, jehož smyslem je znovu nalézt životní cíl a společenské uplatnění (Hradečtí, 1998).

Dalším programem je Program potravinové pomoci. Hlavní zásadou tohoto programu je předpoklad, že člověk v hmotné nouzi potřebuje nejprve uspokojit svou nezákladnější životní potřebu, a to nasytit se. Program se zabývá získáváním, skladováním a distribucí potravin, které získává z darů zemědělců, výrobců potravin a obchodníků. Dalšími doplňkovými službami jsou poradenství, terénní charitativní služba, poskytování stravy, ošacení a další (Hradečtí, 1998).

Občanské sdružení Nový prostor

Občanské sdružení Nový Prostor bylo založeno v roce 1999 v Praze jako nevládní nezisková organizace. Posláním Nového Prostoru je rozvoj sociálního podnikání, vývoj a realizace sociálně-terapeutické pracovní služby street-paper, destigmatizace osob bez přístřeší, informování o příčinách a důsledcích bezdomovství. Snaží se o změnu vnímání bezdomovství ve společnosti (*Výroční zpráva Nový Prostor*, 2009).

Občanské sdružení Nový prostor neposkytuje ubytování, ale zprostředkovává možnost zaměstnání osobám jako pouliční prodejci časopisu Nový prostor. Jedná se o prodej časopisu s denním výdělkem. Časopis stojí 50,- Kč, ale polovina z této částky zůstává prodejci (Kopoldová, 2008).

Sdružení také provozuje denní centrum a pořádá kulturní i sportovní aktivity.

FEANTSA

FEANTSA (Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans Abri – Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci) je mezinárodní organizací, která přispívá k boji proti bezdomovství. Hlavním cílem sdružení FEANTSA je zabránit chudobě a sociálnímu vyloučení osob ohrožených bezdomovstvím nebo v něm již žijících. Dalším cílem je podněcování evropské politiky k pomoci bezdomovcům a ke zmírnění fenoménu bezdomovství, řízení národních organizací pracujících s bezdomovci a pomáhat jim a předávat zkušenosti. V současné době FEANTSA sdružuje více než 100 členských organizací všech států Evropské unie. Většina těchto členských organizací poskytuje osobám bez domova širokou nabídku služeb včetně bydlení, zaměstnání, zdravotní péče, sociálních podpor (In *Sborník ze semináře na téma bezdomovství v Evropě*, 1998).

5.4 Metody sociální práce s lidmi bez domova

„Sociální práce je považována za vědecky fundovanou disciplínu, která speciálními pracovními metodami zajišťuje provádění péče o člověka na profesionálním základě“(Schimmerlingová, Novotná, 1992:18).

Obecně představuje „**metoda**“ způsob, kterým lze docílit daného, přesně stanoveného cíle prostřednictvím plánované činnosti. Patří k nejpodstatnější části vědecké práce (Mühlpachr, 2004).

Mühlpachr (2004) rozděluje metody sociální práce na metody zaměřené na objekt a metody zaměřené na získávání informací.

Tímto objektem je člověk jako jednatlivec, skupina nebo komunita. V našem případě se věnujeme sociální práci s jednatlivcem, tedy osobou bez domova. Sociální pracovník řeší sociální problém klienta, zejména se zaměřuje na sběr a třídění údajů o klientovi a jeho sociálním prostředí. Tyto data zpracuje a navrhne plán, který je klientovi nápomocný při řešení problému. Pracovník spolupracuje s klientem, vede ho k tomu, aby se udržel ve společnosti. V průběhu této spolupráce hodnotí pracovník výsledky, a to jak z pohledu klienta, tak z pohledu společnosti. Účelem tohoto procesu není klasifikovat, ale zabývat se změnami a nápravou v klientově životě (Mühlpachr, 2004). Při práci s klientem jednatlivcem je stěžejní činností právě poradenství (Matoušek a kol., 2003).

Pro identifikaci problému, musíme získat potřebné informace o klientovi. Mezi základní metody získávání informací patří řízený rozhovor, dotazníkové šetření, anamnéza, pozorování v přirozeném prostředí, sebepozorování, analýza dokumentů a další (Mühlpachr, 2004).

Ve svém zaměstnání používám jako metodu sociální práce především rozhovor, pozorování (např. provádění sociálního šetření v místě pobytu klienta) a zpracování anamnéz.

Praktická část této bakalářské práce se věnuje kasuistikám, popisu života lidí, kteří ztratili domov a bezdomovství na ně mělo negativní dopad, např. ztráta zaměstnání, neřešené zdravotní problémy, závislosti, ekonomické problémy atd.

Z realizovaných rozhovorů s vybranými bezdomovci jsem zjistila, že ve většině případů si za svou tíživou životní situaci mohou z velké části sami.

6 Kasuistiky

Pro popis kasuistik jsem vybrala osoby z okruhu klientů, se kterými pracuji na oddělení pomoci v hmotné nouzi Magistrátu města Olomouce. Průměrný věk dotázaných je 46 let. Z toho tři respondenti jsou v životní fázi mladé (rané) dospělosti a dva jsou v období starší dospělosti. Celkový počet dotazovaných osob je pět, z toho tři muži a dvě ženy. Dva muži jsou svobodní, jeden muž je rozvedený. Jedna žena je rozvedená a druhá žena je svobodná. Ohledně vzdělání, jeden muž má základní vzdělání, ostatní dva mají střední odborné vzdělání bez maturity. Obě ženy mají střední odborné vzdělání bez maturity. Jeden muž je na ulici tři roky, druhý muž je na ulici pět let a třetí muž je bez domova zhruba sedm let, ale je zde započteno i období, co byl ubytován na podnikové ubytovně. Obě ženy, neví přesně, jak dlouho jsou bez domova, ale odhadují asi dva roky. Momentálně bydlí jeden muž na ubytovně, druhý využívá služeb noclehárny a třetí žije ve stanu v lese. Jedna žena je na ulici, druhá bydlí na azylovém domě. Jména jednotlivých osob jsou, z důvodu anonymity, smyšlená.

6.1 Kasuistika - pan Stanislav

Jméno: Stanislav

Pohlaví: muž

Rok narození: 1970

Současný stav: svobodný

Dosažené vzdělání: střední odborné bez maturity

Rodinná anamnéza

Pan Stanislav vyrůstal v neúplné rodině, v době jeho studií na středním odborném učilišti se jeho rodiče rozvedli, otec se odstěhoval k nové přítelkyni a s rodinou nebyl v kontaktu. Matka si našla nového přítele, který nepracoval a byl závislý na alkoholu a hracích automatech. Matka pracovala jako číšnice a rodina žila pouze z platu matky. Po ukončení studia si pan Stanislav našel práci a podle jeho slov „měl pěkný příjem“. Pan Stanislav uvedl, že mezi ním a matčíným přítelem stále panovaly neshody,

několikrát mezi nimi došlo i k roztržce. Matka se víc zastávala přítele a tak pan Stanislav odešel z domova. Uvedl, že by se vrátil jedině pod podmínkou, že by v bytě nebydlel matčin přítel.

Sociální anamnéza

Pan Stanislav uvádí, že po vyučení v oboru zámečník, pracoval u firmy, kde byl spokojený. Po odchodu z domova měl obavu, jestli o práci nepřijde, když zaměstnavatel zjistí, že nemá kde bydlet. Jeho kamarád bydlel v místní ubytovně, a tak se pan Stanislav zde také ubytoval. Pan Stanislav uvedl, že ve firmě se mu líbilo a pracoval zde asi několik let. Poté však utrpěl úraz, kdy mu stroj přimáčkl ruku do svěrače. Pan Stanislav byl dlouho v pracovní neschopnosti a to ze zaměstnavateli moc nelíbilo, a tak ho nakonec propustil. Pan Stanislav si proto požádal o invalidní důchod, který mu byl sice přiznán, ale v částce, která nepokryla náklady na stravu a ubytování.

Současný stav

V současné době je pan Stanislav veden v evidenci uchazečů o zaměstnání na úřadu práce. Podpora v nezaměstnanosti mu byla přiznána po dobu šesti měsíců. Po uplynutí podpůrní doby si požádal o dávku pomoci v hmotné nouzi, a to příspěvek na živobytí. Když jsem zpracovávala jeho žádost, tak jsem měla pocit, že tento člověk na ulici nepatří. Jednak je poživitelem invalidního důchodu, nyní invalidního důchodu prvního stupně a taky proto, že v žádosti dokladoval spousty kontaktů, že jsi hledal zaměstnání. Při procházení jeho žádosti bylo v tiskopise „Informace o užívaném bytu“ uvedeno, že je osobou bez přístřeší. Při první návštěvě klienta vždy „vyzpovídám“ a zaznamenám do protokolu. Na mou otázku, kde bydlí, uvedl, že nebydlí nikde, občas, když je chladné počasí, si zaplatí nocleh na azylovém domě na noclehárně. Nabídla jsem mu, že mu pomohu zajistit ubytování na azylovém domě. Chvilí přemýšlel, ale nakonec řekl, že by byl rád, kdybych mu pomohla. Jelikož pobírá invalidní důchod, tak mu na ubytování přispívám pouze určitou částku, ale i za tu je pan Stanislav vděčný. Hned na první schůzce při osobním kontaktu s panem Stanislavem jsem nabyla dojmu, že jde o spolehlivého a vstřícného člověka, což se mi potvrdilo i při dalších schůzkách. Vždy přišel ve stanovený den a měl s sebou potřebné doklady. Nyní bydlí již půl roku na azylovém domě, a jelikož je spolehlivý, tak mu pobyt bude prodloužen na jeden rok. Během této doby si bude hledat vhodné ubytování. Co se týká jeho matky, tak o ní

nechce hovořit. Příčinou jeho bezdomovství je podle jeho slov nedostatek finančních prostředků. Uvádí, že kdyby měl víc peněz, mohl by si pronajmout alespoň garsonku.

Řešení

Možná by panu Stanislavu pomohlo, kdyby se zkontaktoval se svou matkou. Nemá o ní žádné zprávy, třeba by se mohli usmířit. Také si myslím, že by měl dostat šanci na nové bydlení, třeba přidělením městského bytu.

Další zdroje informací: analýza dokumentů, které jsou součástí spisové dokumentace.

6.2 Kasuistika – pan Zdeněk

Jméno: Zdeněk

Pohlaví: muž

Rok narození: 1961

Současný stav: svobodný, 1 dítě

Dosažené vzdělání: základní

Rodinná anamnéza

Pan Zdeněk je původem ze Slovenska a do České republiky přijel za prací. Vyrůstal v úplné rodině, ale když mu bylo 12 let, jeho otec náhle zemřel. Matka se o něho starala sama, přítele neměla. Jak sám uvádí, byl v době svého dospívání ovlivněn partou vrstevníků, kteří vykrádali chaty a páchali další trestnou činnost. Většinou se jednalo o krádeže. Na odborné učiliště, obor kuchař, nastoupil s podmíněným trestem. V té době měl neshody s matkou, ta mu vyčítala jeho kriminální chování. Jak sám uvádí, natruc odešel ze školy a zůstal doma.

Sociální anamnéza

Uvádí, že nyní si je vědom toho, co způsobil, ale tehdy, že byl ještě kluk. S partou svých kamarádů pak opět prováděli trestnou činnost. Za to byl odsouzen nepodmíněně ke třem letům odnětí svobody. Po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se neměl

kam vrátit, tak odjel za prací do České republiky. V České republice, resp. v Olomouci žije zhruba 5 let. Uvádí, že si našel práci jako pomocný dělník a bydlel zde na ubytovně. Uvádí, že měl pár známostí a že z posledního vztahu se mu narodil syn. Chvíli bydlel u přítelkyně a syna v jejím bytě, kde ho také přihlásila k trvalému pobytu. Avšak uvádí, že si s přítelkyní spolu moc nerozuměli, a ona si časem našla nového přítele.

Současný stav

Na ulici je už 5 let, střídavě na ubytovně nebo po kamarádech. Uvádí, že si vždycky nějakou práci našel, ale nyní je špatná doba a práci nemůže najít. Je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání, podpora v nezaměstnanosti mu nebyla přiznána, jelikož pracoval bez řádné pracovní smlouvy. Částka jeho životního minima činí 3.126,- Kč. V rámci splnění zákonem daných podmínek nastoupil výkon veřejné služby pro organizaci Technické služby města Olomouce. Měsíčně vykonává 20 hodin. Jako příčinu svého bezdomovství uvádí špatné rodinné vztahy a nedostatek finančních prostředků.

Řešení

V případě pana Zdeňka je řešením jeho situace nalezení práce i s ubytováním. Ale chápu, že v dnešní době málokterá firma má svoji zaměstnaneckou ubytovnu. Dále mu byla nabídnuta možnost ubytování na azylovém domě, ale tuto možnost odmítl. Jako důvod odmítnutí uvedl, že na azylovém domě jsou jen „sociálové“, musí se tam dodržovat určitá pravidla a neměl by tolik volnosti jako má teď.

Další zdroje informací: analýza dokumentů, které jsou součástí spisové dokumentace.

6.3 Kasuistika – pan Jan

Jméno: Jan

Pohlaví: muž

Rok narození: 1969

Současný stav: rozvedený, 1 dítě

Dosažené vzdělání: střední odborné bez maturity

Rodinná anamnéza

Pan Jan pochází z Olomouce. Pochází z úplné rodiny, otec i matka mají středoškolské vzdělání s maturitou. Vystudoval střední odborné učiliště zemědělské, a jak sám uvádí, patřil k průměrným studentům. Rodiče však chtěli, aby dále studoval a dodělal si maturitu. Pan Jan však odmítal, a pro neshody s rodiči, odešel z domova.

Sociální anamnéza

Pan Jan pracoval jako dělník na stavbách a často cestoval za prací do ciziny, nejčastěji na Ukrajinu. Podle jeho slov se mu na Ukrajině velmi líbilo, zejména příroda a styl života na Ukrajině. Po skončení prací se vrátil zpět do Česka. V roce 1996 se oženil, protože s manželkou čekali narození syna. Jenže pan Jan nebyl v manželství spokojený, uvádí, že chtěl žít svobodnějším způsobem života. Chtěl se vrátit na Ukrajinu. Prošel několika ubytovnami v Olomouci, ale na žádné se mu nelíbilo, nechtěl sdílet pokoj s dalšími osobami. Měl sice pár známostí, ale spíš chtěl být sám. Zhruba od roku 2009 žije venku, uvádí, že v lese. Pan Jan využívá jako dopravní prostředek pouze kolo.

Současný stav

Pan Jan je dlouhodobě veden v evidenci uchazečů o zaměstnání. Dlouhodobě také pobírá sociální dávky. Střídavě ukončoval evidenci na úřadu práce, kdy vycestoval na Ukrajinu, a za pár měsíců se zase vrátil, a znovu se evidoval na úřadu práce. Na můj dotaz, kde na Ukrajině pracoval a čím se živil, uváděl, že byl překladatel a různě cestoval. Nyní je již dva roky v evidenci úřadu práce, a dle jeho slov, žije v lese, kde spí ve stanu. Na můj dotaz, zda se nebojí žít sám v lese, uvádí, že ne, jen se bojí medvědů. Načež jsem mu odpověděla, že u nás medvědi nežijí. Odpověděl mi, že u nás sice ne, ale na Slovensku ano. Zeptala jsem se ho, zda jezdí na kole na Slovensko, tak uvedl, že ano. Uvedl, že mu jeho způsob života vyhovuje a že si tento způsob života vybral dobrovolně.

Řešení

Pan Jan je spíše samotář, všude jezdí jen na kole. V jeho případě nevím, jaké řešení by mu v jeho situaci pomohlo. Sám prohlašuje, že je dobrovolným bezdomovcem.

Další zdroje informací: analýza dokumentů, které jsou součástí spisové dokumentace.

6.4 Kasuistika – paní Jana

Jméno: Jana

Pohlaví: žena

Rok narození: 1959

Současný stav: svobodná

Dosažené vzdělání: střední odborné bez maturity

Rodinná anamnéza

Paní Jana vyrůstala, spolu se svými dvěma sourozenci, v neúplné rodině. Jana byla nejmladším dítětem. Otec odešel od rodiny, když bylo Janě 6 let. S jejich matkou se rozvedl a odešel neznámo kam, výživné na děti nehradil. Paní Jana se vyučila, jak uvádí, pro firmu Zora, a po vyučení pracovala v čokoládovně. Zanedlouho po jejím vyučení, matka zemřela, byla dlouhodobě těžce nemocná. Ona i sourozenci byly, v té době, již zaopatřeny.

Sociální anamnéza

Paní Jana se nikdy nevdala, děti nemá. V čokoládovně pracovala dlouhá léta, ale pak podnik začal propouštět a ona zůstala bez práce. Jelikož neměla rodinu a žila v podnájmu, rozhodla se odejít za prací do Prahy. Podle jejích slov zde pracovala převážně v dělnických a pomocných profesích a bydlela po ubytovnách. V té době ztratila veškeré kontakty se svými sourozenci, neví ani, kde bydlí.

Současný stav

Paní Jana se vrátila z Prahy po necelých deseti letech zpět do Olomouce. Evidovala se na úřadu práce. Jelikož byla v Praze zaměstnaná, byla jí poskytována podpora v nezaměstnanosti. Já jsem se s paní Janou setkala, když si podávala žádost o příspěvek na živobytí. Vypadala hodně špatně, řekla mi, že již dva dny nejedla. Bylo mi jí velmi líto, a tak jsem jí příspěvek na živobytí vyřídila v co nejkratší době. Ve své žádosti

uváděla, že je osobou bez přístřeší. Několikrát jsem jí nabízela možnost ubytování na azylovém domě, ale nikdy této nabídky nevyužila. Na mou otázku, kde teď v zimním období přespává, uvedla, že různě v podchodech, šachtách, teplovodních potrubích. Při každé její návštěvě vypadala čím dál hůře, ale pomoc vždy odmítla. Jednoho dne mi zavolali z Fakultní nemocnice Olomouc, že hospitalizovali paní Janu z důvodu omrzlin na dolních končetinách. Dokonce jí hrozilo, že o obě nohy přijde. Nyní je hospitalizovaná v léčebném ústavu pro dlouhodobě nemocné. Pro tuto klientku, je největším dopadem jejího bezdomovství, zdravotní stav.

Řešení

V tomto případě se řešení našlo samo. Pro zanedbaný zdravotní stav musela být paní Jana hospitalizována v nemocnici a následně léčena v léčebně dlouhodobě nemocných.

Další zdroje informací: analýza dokumentů, které jsou součástí spisové dokumentace.

6.5 Kasuistika – paní Alena

Jméno: Alena

Pohlaví: žena

Rok narození: 1966

Současný stav: rozvedená, 2 děti

Dosažené vzdělání: střední odborné bez maturity

Rodinná anamnéza

Paní Alena měla spokojené dětství, pochází z úplné rodiny. Má jednoho bratra. Vystudovala střední odborné učiliště, obor švadlena. V době studií poznala svého tehdejšího manžela. Rodiče se sňatkem nesouhlasili, nechtěli, aby si dcera zkazila život. Ale paní Alena tehdy čekala své první dítě a chtěla, aby vyrůstalo v úplné rodině. Došlo to tak daleko, že se s rodiči rozešla ve zlém.

Sociální anamnéza

Paní Alena se odstěhovala ke svému manželovi do pronajatého bytu. Po svatbě se jim narodila dcera a za dva roky na to, druhá dcera. Jak uvádí, manželství bylo vcelku spokojené. Manžel měl dobrou práci a ona si přivydělávala jako švadlena. Po několika letech začaly v manželství vznikat neshody a hádky, manžel jí vyčítal, že dostatečně nepečuje o domácnost, a že se nesnaží najít lepší práci. Došlo to tak daleko, že paní Alena začala svůj žal zapíjet alkoholem. Neshody stále pokračovaly a stupňovaly se. Nakonec se manžel přiznal, že má novou známost, a že se chce nechat rozvést. Dohodli se, že dcery zůstanou v péči matky a otec bude platit výživné. Po rozvodu se manžel odstěhoval ke své nové přítelkyni, se kterou čekal rodinu. Paní Alena tuto situaci těžce nesla a jediný, kdo jí pomáhal zapomenout, byl alkohol. Přestala pečovat o domácnost, nesnažila se najít práci, a pokud potřebovala peníze, tak si půjčovala od známých. Žily vlastně z výživného, které posílal bývalý manžel na dcery. Došlo to tak daleko, že měla dluhy na nájmu a elektřině a nebyla schopna je splácet. Bývalý manžel se od dcer dozvěděl, co se děje a upozornil na tuto situaci orgán péče o dítě. Současně požádal o svěřeni obou dcer do své péče. Paní Alena uvádí, že se tomu ani nebránila, věděla, že by to stejně nemělo cenu.

Současný stav

V současné době jsou obě dcery v péči svého otce a paní Aleně bylo stanoveno výživné. Jelikož neplatila nájem, musela se z bytu vystěhovat. Chvíli bydlela na ubytovně, ale odtamtud odešla. Střídavě je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání na úřadu práce nebo je z evidence vyřazena z důvodu maření součinnosti s úřadem práce. Většinou je to z důvodu, že se nedostavila na sjednanou schůzku. Nyní je v evidenci úřadu práce a pobírá příspěvek na živobytí, ale pouze v částce existenčního minima ve výši 2.020,- Kč, neboť odmítla nastoupit výkon veřejné služby. Nevyužívá možnosti azylového ubytování a v současné době nevím, kde přespává. Uvádí pouze, že je osobou bez domova. Jako dopad svého stavu bezdomovství vidí v konzumaci alkoholu, který byl reakcí na špatné rodinné vztahy. Navíc mi řekla, že teď už je jí všechno jedno.

Řešení

Řešením pro paní Alenu by byla protialkoholní léčebna, ale tuto striktně odmítá. Nabízenou pomoc při hledání ubytování odmítá.

Další zdroje informací: analýza dokumentů, které jsou součástí spisové dokumentace.

6.6 Závěrečné vyhodnocení kazuistik

Tato část bakalářské práce byla věnována kasuistikám a měla za cíl zjistit, jaké příčiny a hlavně dopady přináší bezdomovství na jedince a společnost, a jak moc to jedince poznamenává v jeho dalším životě.

Vyhodnoceno bylo pět kazuistik osob, které si prošly a stále prochází životem na ulici, ale v tomto stavu setrvávají a nabízenou pomoc odmítají.

Cílem bylo popsat jednotlivé případy, zjistit jaké dopady má bezdomovství v popisovaných případech, v jaké oblasti je nejvíce poznamenalo a nakonec se pokusit navrhnout možná řešení.

Všechny popisované případy měly jednu společnou příčinu, a to neurovnané rodinné vztahy. V jednom případě na sebe navazovaly dvě příčiny, a to špatné rodinné vztahy, což mělo za následek další příčinu, a to alkoholovou závislost. Dopadem pak byla ztráta bydlení, ztráta sociálních vazeb s rodinou a nakonec celková rezignace nad životem. Špatné rodinné vazby vedly k páchání kriminality, ke ztrátě domova, ke ztrátě zaměstnání.

Dopad bezdomovství pro společnost vyšel v každém z popisovaných případů jako zátěž systému, setrvávání ve stavu hmotné nouze, neschopnost či rezignace řešit současný stav bezdomovství. Z pohodlnosti nebo nemožnosti nalézt jiné řešení si lidé bez domova zvyknou na minimální dávky, na svobodný život a nejsou ochotni přistoupit na jistá „omezující“ pravidla pro návrat do společnosti. Pro společnost jde o zátěž spojenou se zvýšenými náklady na dávky pomoci v hmotné nouzi, na nutnou zdravotní péči poskytovanou bez úhrady a na sociální služby.

Negativními dopady bezdomovství pro jednotlivce nepůsobí pouze na jednotlivce jako osobu bez domova, ale i na další osoby v jeho okolí. Neurovnané rodinné vztahy zapříčiňují rozpad rodiny a odchod potomků ze společné domácnosti, aniž by měli zajištěno jiné bydlení. Ztracený rodinný vztah se snaží nahradit členstvím ve vrstevnických skupinách a partách, které mohou vést k trestné činnosti, absenci citových vztahů kompenzují např. alkoholem. Závislost a trestná činnost, spolu s nízkým vzděláním, ztěžují hledání zaměstnání a získání dostatečného k příjmu zajištění základních potřeb a slušného bydlení. Případný odchod za prací do jiné oblasti znamená přerušování dosavadních vazeb. Ubytování je vždy jen dočasné.

Závěr

Z výše uvedeného můžeme konstatovat, že fenomén bezdomovství představuje pro současnou společnost závažný sociální problém, pro který je třeba nalézat vhodná řešení a zdolat jeho nástrahy a směřovat ho do úrovně lidské únosnosti. Stát se bezdomovcem je ve své podstatě velmi jednoduché. Ale řešit příčiny a následné dopady tohoto jevu je značně obtížné.

Bezdomovství bezesporu zasahuje lidskou důstojnost a narušuje základní práva jedince. V boji proti bezdomovství bychom si měli uvědomit, že všichni lidé jsou si rovni a všichni by měli přispět k řešení, respektive ke zlepšení této situace. Možnost resocializace je možná, avšak má dlouhodobé trvání. Myslím si, že dostupnější je prevence, která spočívá v možnosti dostupnějšího sociálního bydlení, získání zaměstnání, určitého stupně vzdělání, a také kvalitnější mezilidské vztahy. Samozřejmě i zde existuje podmínka, že jedinec musí chtít, musí stát o to, vrátit se zpět do společnosti. Bezdomovství bylo v naší zemi odněpaměti, ale nebylo tolik viditelné. Vždy tu byla potenciální možnost vzájemné pomoci a rodinných vazeb. Nyní se jedinci, ohrožení bezdomovstvím nebo v něm již žijící, snaží o větší individualizaci svého stavu.

Mezilidské vztahy by měly být na vyšší úrovni než materiální a nevšimavá stránka společnosti. Jak je zřejmé z popisovaných kasuistik, důležitou prevencí jevu bezdomovství, by měla být větší podpora rodin s dětmi, osvěta možných negativních dopadů, opatření proti vzniku závislostí.

Dle prostudované odborné literatury se domnívám, že bezdomovství není jen obraz „marginalizovaných“ lidí posedávajících v parku, na nádraží či hledající volné místo k přespání, ale znamená ztrátu toho nejcennějšího, čímž je střecha nad hlavou, tedy bydlení.

Na olomouckém semináři, který proběhl dne 4. 3. 1998, a který se týkal problematiky bezdomovství, byl přítomen John Evans, jenž pracuje jako sociální pracovník pro organizaci *Edinburgh Council for the Single Homeless* (Edinburská rada pro osamělé bezdomovce). John Evans byl dotázán: Kdo je bezdomovec? Evans odpověděl: „*Jste to vy nebo já. Bezdomovcem může být kdokoliv*“.

Tato odpověď se mi velice líbí a plně se s ní ztotožňuji. Je to jasně formulovaná a výstižná odpověď, protože nikdo nemůže dopředu vědět, co bude zítra nebo další dny.

Použitá literatura a prameny

EVANS, J. „Bezdomovství v Evropě“. In *Sborník ze semináře na téma Bezdomovství v Evropě*. Seminář konaný v Arcibiskupském paláci v Olomouci, 4. 3. 1998. Praha: NADĚJE, 1998. s. 13, 20-21. ISBN 80-902292-3-9.

HRADECKÝ, I. „Bezdomovství v České republice“. In *Sborník ze semináře na téma Bezdomovství v Evropě*. Seminář konaný v Arcibiskupském paláci v Olomouci, 4. 3. 1998. Praha: NADĚJE, 1998. ISBN 80-902292-3-9.

HRADECKÝ, I. a kol. *Definice a typologie bezdomovství*. Praha: NADĚJE, 2007. 52 s. ISBN 978-80-86451-13-8.

HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996. ISBN 80-902292-0-4.

HRADEČTÍ, V. a I. *Naděje – cíle a poslání*. 2. upravené vydání. Praha: Naděje, 1998. ISBN 80-902292-4-7.

HUTAŘ, J. *Sociální služby a pomoc v hmotné nouzi*. Praha, Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, 2007. ISBN 978-80-903640-4-2.

KOLDINSKÁ, K., MARKOVÁ, H. *Sociální pomoc a právo*. Praha: Orac, 2001. ISBN 80-86199-38-X.

KOPOLDOVÁ, B. In ŠTĚCHOVÁ, LUPTÁKOVÁ, KOPOLDOVÁ. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. ISBN 978-80-7338-069-4.

KOTÝNKOVÁ, M. „Trendy v prevenci bezdomovectví“. In *Příklady nejlepší praxe v boji proti bezdomovectví*. Praha: FEANTSA, S.A.D., Naděje, Armáda spásy, 2003. s. 15. ISBN 80-86451-05-4.

KRAUS, J. a kol. *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1415-2.

KRÁLOVÁ, J., RÁŽOVÁ, E. *Sociální služby a příspěvek na péči*. 2. vydání. Olomouc: Anag, 2008. ISBN 978-80-7263-462-0.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2003. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

MÜHLPACHR, P. *Sociální práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3323-1.

PAVELKOVÁ, J. *Problematika lidí v nouzi*. Praha: Univerzita Karlova, 2007. 124 s. ISBN 978-80-7290-338-2.

PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0.

Příklady nejlepší praxe v boji proti bezdomovectví. Praha: FEANTSA, S.A.D., Naděje, Armáda spásy, 2003. ISBN 80-86451-05-4.

Sborník ze semináře na téma Bezdomovství v Evropě. Seminář konaný v Arcibiskupském paláci v Olomouci, 4. 3. 1998. Praha: NADĚJE, 1998. ISBN 80-902292-3-9.

SCHWARZOVÁ, G. In MATOUŠEK a kol. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2003. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. *Poznávání duševního života člověka*. 3. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0329-3.

ŠTĚCHOVÁ, M. In ŠTĚCHOVÁ, LUPTÁKOVÁ, KOPOLDOVÁ. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. ISBN 978-80-7338-069-4.

ŠUPKOVÁ, D. a kol. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*. Praha: Grada Publishing, 2007. 64 s. ISBN 978-80-247-2245-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 3. vydání. Praha: Portál, 2002. 444 s. ISBN 80-7178-678-0.

Zákony

ZÁKON č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

ARMÁDA SPÁSY. Výroční zpráva 2009. [online]. [cit. 26. 4. 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.armadaspasy.cz/soubory/VZ_AS_CZ_2009.pdf>.

FEANTSA, Typologie ETHOS [online]. 6. 2. 2009 [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.feantsa.org/files/freshstart/Toolkits/Ethos/Leaflet/CZ.pdf>>

HECZKOVÁ, E. „Dopady kapitalismu: bezdomovectví“. Text z vystoupení 22. 10. 2005 na Revolt fóru 2005 pod názvem *Hledání alternativy jako součásti přípravy Evropského sociálního fóra 2006*. [online] říjen 2005. [cit. 18. 4. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://blisty.cz/art/25561.html>>

HECZKOVÁ, E. „Bezdomovci a my“. <http://www.getsemany.cz/node/292>, [on-line]. ze dne 28. 1. 2011, čas 21:49.

HORÁK, P. *Expertíza pro cílovou skupinu „Osoby společensky nepřizpůsobené“*. Podkladový materiál pro proces komunitního plánování sociálních služeb ve městě Brně. Brno, 2006. [on-line]. [cit. 18. 4. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www2.brno.cz/download/osp/1197449569.doc>>.

HRADECKÝ, I. „Je tu zima, zmrznou další bezdomovci“. *Literární noviny* č. 50, 2006. [on-line]. [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.literarky.cz/index_o.php?p=clanek&id=3109&rok=2006&cislo=50>.

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Výroční zpráva Charity ČR 2009*. [online]. [cit. 26. 4. 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.charita.cz/tiskove-oddeleni/ke-stazeni/vyrocní-zpravy/>.

KALENSKÁ, K. „Problém jménem bezdomovectví“. [online] leden 2010. [cit. 22. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.meredi.cz/content/view/2050/76/>.

MPSV [online]. [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/9>.

NAPSI [online]. 2008 [cit. 25. 4. 2011]. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5829/zprava_cj.pdf.

Národní zprávy o strategiích sociální ochrany a sociálního začleňování na léta 2008 – 2010 (NAPSI), 2008. [on-line]. [cit. 25. 4. 2011]. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5829/zprava_cj.pdf.

PLACHÝ, A. „Nejsme připraveni na bezdomovectví celých rodin.“ Sociální práce č. 4/2006. Asociace vzdělavatelů v sociální práci. s. 3-4. ISSN 1213-6204.

SEDLÁČEK, K. Jiří Pospíšil: „Restrikce situaci bezdomovců nezlepší.“ Článek z Křesťan Dnes. Listopad 2010. [on-line]. [cit. 16. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <http://cs.christiantoday.com/article/jiri-pospisil-restrikce-situaci-bezdomovcu-nezlepsi/17561.htm>.

SLOVNÍČEK K PROBLEMATICE BEZDOMOVECTVÍ. [online]. Čaníková Petra, červen 2008. [cit. 27. 1. 2011]. Dostupné z WWW: <http://petra.canik.cz/2008/06/14/slovnicek-k-problematice-bezdomovectvi/>.

TICHÁ, J. „Sociální problematika mužského bezdomovectví“. In KOSOVAR, P., OMELEKOVÁ, L., SEDLÁČEK, P. *Bezdomovectví v hlavním městě Praze*. [on-line] červen 2004. [cit. 5. 6. 2007]. Dostupné z WWW: <http://www.mcssp.cz/oav/studie-texty>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Michaela Gajdošová
Katedra:	Křesťanské a sociální práce
Vedoucí práce:	Mgr. Hana Krylová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Problematika bezdomovství a dopady na jedince a jeho okolí.
Název v angličtině:	The Issue of Homelessness and the Impact on Individual and His Neighborhood.
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá problematikou bezdomovství a dopady na jedince a jeho okolí. Definuje termíny bezdomovec a bezdomovství, popisuje typy bezdomovství a bezdomovců, zabývá se příčinami a faktory bezdomovství a dopady na jedince a společnost.
Klíčová slova:	Bezdomovec, bezdomovství, příčiny bezdomovství, typy bezdomovství, dopady bezdomovství, sociální práce, sociální služby.
Anotace v angličtině:	This thesis deals with homelessness and the impact on individuals and their surroundings. Defines the term homeless and homelessness, describes the types of homelessness and homeless people, dealing with the causes and factors and impacts of homelessness on individuals and society.
Klíčová slova v angličtině:	Homeless, homelessness, the causes of homelessness, the types of homelessness, the impact of homelessness, social work, Social Services.
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	49 stran
Jazyk práce:	český